

Anmeldelser

Peter Bogason (red.): »Nyere tendenser i politologien. Stat og forvaltning«.

Forlaget Politiske Studier, København, 1990, 151 s., 155 kr.

Lars Bille (red.): »Nyere tendenser i politologien. Fra statskundskabens grænseflader«.

Forlaget Politiske Studier, København, 1990, 181 s., 155 kr.

I 1990 fejrede Institut for Samfundsfag og Forvaltning, Københavns Universitet 25 års jubilæum. I den anledning udsendte instituttet på eget forlag tre antologier. Her anmeldes de to.

Hovedtitlen for begge er »Nyere tendenser i politologien«. Undertitlerne er henholdsvis »Stat og Forvaltning« og »Fra Statskundskabens grænseflader«. Udadtil er signalerne derfor klare. Bøgerne præsenterer nyere tendenser i en af de store samfundsvidenskabelige discipliner. Samtidig er der lagt op til en arbejdsdeling mellem dem. Den første omhandler *forvaltningsforskning*. Den anden *statskundskab*.

Indirekte kommer de meget ambitiøse titler således til at rejse nogle fundamentale spørgsmål om politologien som disciplin. Hvor ligger politologiens historiske kerne? I hvilke retninger udvikler den sig? Hvilke underdiscipliner består den af og hvor går deres grænseflader? Ingen af de to redaktører diskuterer dog spørgsmål af denne art i deres indledninger! Tretten ud af ialt fjorten bidragsydere gør det heller ikke! Det fremgår således ikke af bidragene, hvilke *tendenser* der er tale om og i forhold til hvilken *politologi* disse skulle være nye. Ej heller bliver det klart, hvori arbejdsdelingen mellem de to bøger er motiveret.

Kun eet enkelt bidrag af Morten Kelstrup om »Politologi og internationalisering« kommer derfor til at stå som begrundelse for den valgte hovedtitel og for sonderingen mellem forvaltningsteori og statskundskab. De øvrige artikler derimod bliver til eksempler på, hvor mange problemstillinger, indfaldsvinkle og teorier der øjensynligt kan rummes under politologien som fælles hat.

Det synes derfor rimeligt at spørge: *Har* politologien ingen fast kerne? *Bør* den være så identitetsløs? Morten Kelstrup mener jo og nej. Og gør et fortjenestfuldt forsøg på at fastholde politologien på dens arv og at åbne den for nye udfordringer.

Kelstrup udpeger politologiens kerne til at være studiet af politik i det hele taget. Herved bibeholder han arven fra Aristoteles. Han understreger ligeledes politologiens afhængighed af politisk filosofi og antyder et brud med det adfældsorienterede paradigmes dominans siden 1950'erne.

Definitionen siger selvfølgelig ikke meget. Faktisk næsten ingen ting. Alligevel siger den tilstrækkeligt til, at politologien kan (gen?)placeres i dens klassiske position mellem sociologien og økonomien. Og tilstrækkeligt til, at Kelstrup kan opfordre politologer til også at være åbne for udviklingstendenser, der stiller spørgsmålstejn ved videnskabernes arbejdsdeling og ved paradigmernes aktualitet.

Den samme åbenhed overfor den tunge arv og de aktuelle udfordringer præger desværre for sjældent de øvrige bidrag.

Arven er så godt som fraværende. Dette kommer for eksempel til udtryk i et bidrag af Carsten Jensen, der skriver om det aktuelle behov for at diskutere hvad demokrati er, uden at forholde sig til hvad demokrati kan bestå i, hvilke problemer vor styreform aktuelt er udstyret med og hvilke svar

politisk filosofi og teori eventuelt kan bidrage med. En sådan gennemgang præsenterer derimod (delvis) Eva Sørensen i sit bidrag om »Demokrati under forandring«. Det kommer også til udtryk hos Tom Bryder, der skriver om datamatstøttet tekstanalyse uden systematisk at forholde sig til politologiens mangeårige interesse for, hvorledes mening dannes gennem politiske processer. Det kommer endelig til udtryk i artikler af Kirsten Thomsen, Willy Johannsen, Hanne Nexø Jensen og Henning Bregnsbo om fattigdommens kønsaspekter, om mandsdominans i organisationsteorien, om terrorisme som politisk middel og om danske industrileders perception af politik.

På sin vis kommer det også til udtryk i de artikler, der søger at udfordre politisk videnskab med påvirkninger fra organisationsteori, sprogteori og historieforskning. Og som viser at f.eks. teknologisk udvikling udfordrer traditionelle opfattelser af forholdet mellem borger og forvaltning.

Torben Beck Jørgensen foretager en omfattende og indholdsmættet gennemgang af ledelses- og organisationsteori, med det formål at samle elementer til en teori om den offentlige sektors organisering. Problemstillingen er rigtig. Organisationsteorien udgør en vigtig udfordring. Dog bliver det ikke præciseret, i hvilken grad og på hvilken måde organisationsteorien udgør en udfordring for såvel forvaltningslæren som statskundskaben.

Tim Knudsen skriver om et nyt (teoretisk) perspektiv på staten. Han fremhæver nødvendigheden af at lægge vægt på historiske og komparative studier og af geopolitiske og militærpolitiske aspekter ved statsdannelse. Endnu engang er problemstillingen rigtig. Historieforskning og komparativ analyse repræsenterer vigtige udfordringer. Ligeså har geopolitiske emner for længe været underprioriteret i den statsteoretiske debat. Alligevel bliver Tim Knudsens statsteoretiske metode a-historisk og formel. Definitionen på stat henter han – via Michael Mann – fra folkeretten og beskrivelsen af staternes gensidige relationer fra nationalstaternes glansperiode. Hvor er spørgsmålet om internationalisering blevet af? Hvorfor bør en ny (realistisk) statsteori fastholde den traditionelle folkeretlige definition af stater

som suveræne nationalstater og forholdet mellem dem som fundamentalt konkurrencepræget?

Bolette M. Christensen skriver om epistemologiske og ontologiske problemstillinger. Hun søger at koble det menneskeligt subjektive til det objektivt fælles via begrebet mening. Også her er spørgsmålene vigtige. Svarene er desuden spændende og præcise. Hun argumenterer for en lingvistisk drejning af samfundsvidenskaberne og kritiserer Habermas' teori om kommunikativ rationalitet. Alligevel er diskussionen almen. Den retter sig mod samfundsvidenskaberne generelt. Ikke til den politiske videnskab specifikt. Hvilke udfordringer indebærer den lingvistiske drejning for den politiske videnskab? Hvad betyder kritikken af Habermas for studiet af politisk meningsdannelse?

Peter Bogason gennemfører et historisk studie. Samtidig gør han det ud fra en aktuel problemstilling. Problemet er statens rolle ved gennemsættelse af markedsrelationer og eksemplet er den statslige intervention i landbruget 1850-1880. Hans konklusion er også klar: det var landbrugets forskellige organisationer og ikke staten, der skabte de institutionelle betingelser for en organisering af markedet for landsbrugsprodukter. Artiklen er alligevel svær at få styr på. Hvad menes der med at organisationerne organiserer markedet? Implikerer det også, at organisationerne skaber de institutionelle betingelser for et marked? Hvad betyder det, at organisationerne anmoder staten om at intervenere efter selv at have organiseret markedet? Indebærer det også, at den liberale stat i 1850-80 var »fanget« (captured) af organisationerne?

Jens Hoff og Klaus Stormgaard rejser spørgsmålet om informationsteknologiens konsekvenser for forholdet mellem forvaltning og borger. Selvom problemstillingen er aktuel bliver den behandlet på en principel måde. En række demokrati-, effektivitets- og magtteorier søges anvendt. Måske præsenteres for mange begreber og for få data, men arv og udfordring søges kombineret og informationsteknologiens konsekvenser bliver vurderet. Vurderingen opsummeres og konsekvenserne konkluderes som hovedsageligt positive.

Femogtyveår er ikke mange for et videnskabeligt miljø. Faglige profiler ligesom faglige discipliner tager mere end en enkelt generation af skabe. De to antologier viser, at Institut for Statskundskab har en ny generation af medarbejdere i støbeskeen. Den viser dog også, at elastikken mellem aktuelle udfordringer og arv er rigelig lang. Hvorfor præsenterer antologien næsten udelukkende yngre eller nye medarbejders forskning? Hvor er arven, hvor er de ældre forskere, der kan præge fornyelsen?

Ove K. Pedersen
Center for Offentlig organisation og Styring
Handelshøjskolen i København

Heine Andersen (red.): »Videnskabsteori og metodelære« Bd. 1-2, 3. udgave

Samfundslitteratur 1990 bd. 1 247 sider, bd. 2 215 sider

Bøgerne er skrevet af 11 forfattere ved Handelshøjskolen i København og har som formål at give en grundlæggende introduktion til de metoder og videnskabelige opfattelser, der har betydning for samfundsvidenskabelige discipliner, dels generelt dels specielt i forhold til erhversøkonomiske discipliner. Bøgerne er disponeret således, at bd. 1 indeholder en generel introduktion, mens bd. 2 især sigter mod de erhversøkonomiske områder.

Metodelære og især videnskabsteori har gennem årene fået en stadig mere fremtrædende placering ved mange uddannelser. Samtidig har det været problematisk at finde velegnet litteratur, de mange titler til trods. Området er så tilpas upræcist, at det kan være vanskeligt at foretage et passende udvalg indenfor den videnskabsteoretiske diskussion og på en gang fremstille det, så det både er på et acceptabelt videnskabsteoretisk niveau og samtidig er rimeligt anvendelig i forbindelse med mere praktisk orienteret metodelære. Ikke nogen nem opgave.

I den forliggende bog og det er specielt bd. 1, der vil blive diskuteret i det følgende, indleder Heine

Andersen med en redegørelse for begreberne videnskabsteori og metodelære i forbindelse med en beskrivelse af udviklingen i de videregående uddannelser og, specielt i forbindelse med samfundsvidenskaberne, i hvad der kaldes »videnskabelliggørelse af praksisfelter«.

Med henvisning til passende litteratur giver Vilmer Andersen og Peter Gamdrup i de to flg. kapitler »Om problemformulering og projektarbejde« og »Forskningsmetoder« også mere praktiske arbejdsanvisninger. I kap. 4-5 om »Empirisk-analytisk videnskabsteori« af Christian Knudsen gøres der først rede for induktive og deduktive slutninger med en diskussion af problemerne ved induktivismen. Med udgangspunkt i Karl Popper følges den første redegørelse op med en gennemgang af falsifikationskravet. Efter indragelse af Duhem-Quine tesen og Imre Lakatos slutter kapitlet med en introduktion til Thomas Kuhn og paradigmebegrebet.

Efter denne diskussion om videnskabelige slutninger introducerer Ole Fogh Kirkeby i kap. 6 abduktionsbegrebet i »et forsøg på at gøre kreativiteten indenfor videnskabernes verden til genstand for dels en filosofisk, dels en videnskabsteoretisk analyse.« Med kap. 7-8 tager Heine Andersen tråden op fra Christian Knudsens diskussion og gennemgår henholdsvis den »fortolkningsvidenskabelige« og den »kritiske« teori. I begge kapitler gennemgås teorien ud fra et konkret eksempel på organisationsforskning.

Egil Fivelsdal og Henrik S. Jensen tager sig i kap. 9 af »Forklaring og forklaringstyper« der gennemgås med redegørelse for kausale, funktionelle, evolutionistiske og intentionelle forklaringer. I et afsluttende kapitel diskuterer Ole Fogh Kirkeby modelbegrebet.

Et udvalg kan altid diskuteres, enhver har sine yndlingsidéer og tilsvarende fobier. Desuden vil der over en vis tid ske en frasortering og en nytilgang. I forhold til tidligere værker om videnskabsteori er gennemgangen af marxismen typisk reduceret til ganske få sider. Diskussionen om abduktion er en forfriskende tilføjelse. Alt i alt forekommer udvalget som sådant rimeligt, mens det indenfor det enkelte afsnit kan diskuteres, om det

er tilstrækkeligt, fx vil det være en fordel, hvis kapitlet om forklaringer blev udvidet udover de nuværende 15 sider. Bogen som helhed er klart velegnet til sit formål, men der kan være grund til at overveje enkelte forhold.

Heine Andersens indledning om »videnskabeliggørelsen« af uddannelser sættes ind i en givende samfundsmæssig ramme, men hvorfor ikke tage endnu et skridt og diskutere den i lyset af den forskningspolitiske debat og ofre nogle ord på problemerne ved den politiske styring af den videnskabelige forskning? Afsnittet om induktivismen, diskussionen af induktion/deduktion og falsifikation, er hensigtsmæssigt teoretisk funderet og udmærket illustreret med eksempler fra forskellige videnskabelige områder. Men igen kunne man ønske, at diskussionen tog endnu et skridt. Kritikken af den induktive slutning er meget klart og overbevisende gennemført. Tilbage står så, at den induktive slutning udgør en stor del af vor måde at orientere os på. Problemet strejfs i slutningen af kapitlet, hvor det efter afvisningen af det holdbare i den induktive slutning så siges, at det ikke bør tolkes således, at »observationer og observationsudsagn ikke bør spille nogen rolle i videnskaben blot fordi de er fejlbarlige«. (s. 98)

Hvorfor ikke igen tage det næste skridt. Problemet er grundlæggende, at den »rene« videnskabs-teoretiske diskussion ofte har som resultat, at videnskab bliver umulig – bortset altså fra den fortsatte videnskabsteoretiske forskning. Men – den bevæger sig dog – der forskes og publiceres uanset de videnskabsteoretiske problemer. Hvorfor ikke skære igennem og medgive, at forskningen i vidustrækning fungerer på måder, der filosofisk og videnskabsteoretisk ikke er acceptable. Der findes faktisk problemer, der synes – og antagelig er – undraget vor bestræbelser på at finde løsningen. Dette betyder på den anden side ikke, at det ikke fortsat er vigtigt og nødvendigt at arbejde videre med problemerne, så sandt som det kan være givende at stræbe efter selv det uopnåelige ideal.

De samme overvejelser kunne gøres om kapitlet om falsifikation. Popper har jo ret, det er ikke nok at verificere, men hvem vil drikke hele verdenshavet for at kunne sige, at det er salt? Igen vælges der her udmærkede eksempler og henvises

til relevante forfattere, men taget i betragtning, at der er tale om en lærebog for studerende, der selv skal præstere forskning i form af opgaver, specialer osv, er det måske mere rimeligt at understrege, at det er enhver forskers uundgåelige lod på et tidspunkt at skulle skære igennem og sige, nu har jeg »falsificeret« nok – uanset at det videnskabs-teoretisk set måske ikke er tilfredsstillende. Læsere kan risikere at fortabe sig i overvejelser i stil med det kendte paradoks: den følgende sætning er falsk, den første sætning er sand. Balancegangen mellem at diskutere videnskabsteoretiske problemer og skrive en praktisk lærebog er vanskelig.

Kapitlet om abduction er på en måde fascinerende men samtidig i forhold til bogens formål ikke ganske heldigt. Abduktionsproblemet med udgangspunkt i C.S. Peirce er væsentlig bedre gennemført end i de tidligere udgaver af bogen. Det bliver spændende at følge den fortsatte diskussion af dette område, der givetvis vil optage mere og mere plads i kommende bøger om videnskabs-teori og sikkert også i 4. udgave af den nærværende. Men den intenderede læser lades stadig (håbløst) i stikken i denne indforståede tale. På den anden side er det særdeles forfriskende med et sådant »anderledes« kapitel. Det er mere problematisk med kapitlet om modelbegrebet, der i højere grad bliver en fortsat diskussion af Peirces tanker end en hjælp for den studerende, der venter at finde hjælp her. Det er ikke nogen klar vejledning at få defineret en model »som et forhold mellem to interpretanter«. Bogen mangler stadig en klar redegørelse for forholdet mellem teori og model.

Med dette sagt, kan det dog også gentages, at bogen klart lever op til sit erklærede formål.

Willy Johannsen
Lektor, mag.art.
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Allan Næs Gjerding, Björn Johnson, Lars Kallehauge, Bengt-Åke Lundvall & Poul Thøis Madsen: »Den forsvundne produktivitet. Industriel udvikling i firsernes Danmark«

København, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1990, 143 s. (samt bilagsrapport på 521 s.).

Bent Dalum, Kim Møller, Ulrik Jørgensen og Finn Valentin: »Internationalisering og erhvervsudvikling. Et debatoplæg om fremtidig dansk erhvervspolitik«

København, Industri- og Handelsstyrelsen, Industriministeriet, 1991.

Den forsvundne produktivitet – og Porter kommer til byen

»Danmark er for lille til at have egen erhvervspolitik«, lød overskriften til et interview med Industrirådets vicedirektør Jørgen Hansen i Information den 13. december 1990 – idet redaktøren elegant parafraserede en tidligere landskendt politikers syn på Den Kongelige Ballet. Men det er ikke alle enige i. Det seneste år har vi set en genopblussen af debatten om dansk industriudvikling og industripolitik – ofte med henvisning til de nye krav, som 90'ernes internationalisering stiller til danske virksomheders konkurrenceevne.

Konkurrenceevnen

Konkurrenceevnede-batten er ikke ny. Den tog fart i midten af 1970'erne, hvor den første oliekrise sendte tallene for arbejdsløshed, betalingsbalanceunderskud og inflation på himmelflugt i første kvadrant af koordinatsystemet. De første år stod diskussionen hårdt mellem »omkostningsfløjen«, som fandtes blandt de etablerede økonomer og politikere, og »strukturfløjen«, der med betydelig fantasi var i stand til at henvise de danske balanceproblemer til alt andet end lønudviklingen.

Siden nuanceredes standpunkterne. Især er det karakteristisk, at mange synspunkter fra »struk-

turfløjen« er vandret ind i rapporter og vurderinger fra officielle og halvofficielle institutioner og organisationer, jvf. f.eks. Finansredegørelse 90 og rapporter fra Forum for Industriel Udvikling. Det er der i sig selv ikke noget mystisk i. Mange af *personerne* fra strukturfløjen har også været ude på den »lange march« gennem institutionerne – som det engang blev formuleret af en slagordsforfatter af maoistisk tilsnit.

To nye analyser

Derimod har der været længere mellem de større samlede analyser fra de »gamle« strukturøkonomiske forskningsmiljøer ved universiteter og læreanstalter. Derfor er det bemærkelsesværdigt – og glædeligt – at der inden for det sidste halve år er kommet to forskellige større analyser af dansk erhvervsudvikling og erhvervspolitik fra forskningsmiljøerne ved Aalborg Universitetscenter, Danmarks Tekniske Højskole og Handelshøjskolen i København. Begge analyser udmærker sig desuden ved at være resultaterne af en indsats af en større gruppe forskere, ved at have et klart formidlingssigte – og ved at være vigtige bidrag til aktuelle politiske debatter.

Det danske produktivitetsmysterium

Den ene analyse – fra PIKE-projektet ved Institut for Produktion på AUC – er desuden bemærkelsesværdig i sit »plot«. Med den lokkende overskrift »Jagten på den forsvundne produktivitet« tager vore fem – mandlige – helte læseren med på en ekspedition, som konkret skal opspore årsagerne til at produktiviteten i Danmark i perioden 1984-86 *faldt* – og ikke fortsatte den stigning, som vi har kendt siden det første urmenneske fandt på at gå på to ben i stedet for at kravle. I et bilagsbind på 521 sider kan man følge alle faser i opsporingsarbejdet. Hovedrapporten på 143 sider er for de læsere, som heller ikke vil drømme om at gå til en dobbelt midnatsforestilling.

Når »den forsvundne produktivitet« udgør et attraktivt mysterium, skyldes det, at al gængs produktivitetsteori ville tilsi, at produktiviteten under en højkonjunktur som årene 1984-86 skulle vokse *ekstraordinært hurtigt* sammenlignet med de foregående års lavkonjunktur. Kombinationen af økonomisk vækst og stigende erhvervsinvesteringer i ny teknologi burde føre til større produk-

tivitetsstigninger – ikke til stagnerende eller faldende produktivitet. Hvor blev produktivitetsstigningerne af?

I forsøget på at opklare produktivitetsmysteriet bliver mange sten vendt. Er der statistiske måleproblemer? Kunne udviklingen have været forudsagt ud fra produktivitsrelationerne i de gængse makroøkonomiske modeller? Kan sædvanlige produktivitetsteorier som Verdorn's lov eller Okun's lov yde et bidrag? Var den lave produktivitsstigning »bagsiden« af de lavere lønstignings-takter, som medførte at lavproduktive virksomheder lettere kunne overleve?

Som i alle gode mysterier, er løsningen på problemet ikke simpel. Men centralt i opklaringen står forfatternes undersøgelse af, hvad der skete på de enkelte virksomheder i perioden. Årene fra 1983-86 var en periode, hvor danske virksomheder efter mange års profitpres igen begyndte at tjene penge. De »gode tider« blev omsat i ny teknologi, men mange virksomheder blev overraskede over de organisatoriske vanskeligheder ved at få de nye maskiner til at fungere. »En vigtig virksomhedsintern faktor var den teknikfascination, som prægede beslutningstagerne midt i firserne. Både eksperter og virksomhedsledere peger på, at man i disse år lagde alt for stor vægt på tekniske løsninger og undervurderede behovet for organisatorisk fornyelse.« (s. 131). Forfatterne henfører »i et vist omfang« disse vanskeligheder ved at nyttiggøre ny teknologi til særlige forhold ved den danske erhvervsstruktur – herunder overvægten af små og mellemstore virksomheder.

Skurken er personalechefen!

Så budskabet i bogens slutscene er klart: De menneskelige ressourcer i danske virksomheder udnyttes for dårligt. Virksomhedernes personalepolitik kan ikke mobilisere de nødvendige menneskelige ressourcer. Derfor er der behov for reformer i arbejdsmarkeds- og teknologipolitikken, som lægger vægt på efteruddannelse og rådgivning til de mange små og mellemstore virksomheder, der ellers kommer i klemme i fremtidens informationsbaserede produktionssystemer. I denne argumentation for de »menneskelige værdier« er forfatterne på linie med OECD's eksperter i den nye rapport om *Labour Market Policies*

for the 1990s, som behandler »produktivitsparadoxet« i international sammenhæng:

»One of the possible explanations for this 'productivity paradox' is that the social environment has not been sufficiently adaptive to, and supportive of, a rapid diffusion and exploitation of these technologies. In particular, the reluctance of firms to change their work organisation. Labour relations, decision making structures and management styles means that the spread of new information technologies is currently slower than it could be...« (OECD, 1990, p. 77)

En vigtig pointe – som ikke fremstår så klart i bogen om det danske produktivitsmysterie – er nemlig, at *mysteriet er internationalt* i den forstand, at langt de fleste industrilande har oplevet lavere produktivitsvækst igennem årene fra 1973 og frem. Derfor indgår opklaringen af den særligt lave produktivitsvækst i Danmark i årene 1984-86 i afdækningen af et større internationalt komplot mod den økonomiske vækst. Med deres bøger har PIKE-projektet ydet et vigtigt bidrag hertil samtidig med at deres analyse har vigtige erhvervs- og arbejdsmarkedspolitiske implikationer.

»Minister knægter kritik«

Sådan lød rubrikken til presseomtalen af industriministerens reaktion på den rapport om »Internationalisering og erhvervsudvikling«, som fire forskere ved Handelshøjskolen i København, Aalborg Universitetscenter og Danmarks tekniske Højskole havde udarbejdet på opdrag af ministerens egen Industri og Handelsstyrelse (Politiken, 19.1.91). »Forfatterne har tilsyneladende ikke fulgt den internationale erhvervspolitiske dialog tilstrækkelig tæt«, fortsatte ministeren, som ikke ønskede at offentliggøre styrelsens rapport, der med hendes egne ord var »uaktuel«.

Med dette velrettede skud i foden fik ministeren således fra starten skabt stor interesse for den rapport, som for alvor sendte den amerikanske industriøkonom Michael Porters tanker ind i den danske erhvervspolitiske debat.

Men hvad går Porter's tanker så ud på? Kort fortalt er budskabet, at nationers velstand er baseret på, at de kan opbygge konkurrencedygtige *udviklingsblokke*, som udgør store netværk af interna-

tionalt konkurrencedygtige industrier (rapportens s. 21). Heri er ikke noget nyt. Med kodeord som »industrielle komplekser« eller »linkage-effekter« har tankegangen længe været i centrum af den strukturøkonomiske forestillingsverden. Men med kombinationen af et stort anlagt komparativt forskningsprojekt og en effektiv markedsføring af forskningsresultaterne har Michael Porter og hans kolleger fået argumenterne omkring industrielle netværk frem i første geled af den industripolitiske debat – også i Danmark.

Når Porters ræsonnementer har fået en betydelig gennemslagskraft i den offentlige debat skyldes det formentlig, at de kan levere en akademisk garniture til ganske forskellige ræsonnementer om industripolitikens udformning. På den ene side fremhæver han nemlig vigtigheden af et stærkt konkurrencepræget nationalt industrimiljø, hvor virksomhederne tvinges til stadig udvikling af produkter og markedsføring. Her er skyts at hente for moderne liberalisters kritik af en selektiv national industripolitik. På den anden side kan Porter tages til indtægt for, at national erhvervs-politik fortsat bør spille en vigtig rolle – især ved skabelsen af nye udviklingsblokke. Forfatterne til den foreliggende rapport hælder til den sidste opfattelse og argumenterer detaljeret for en »dansk udviklingsstrategi«, som tager udgangspunkt i de styrkepositioner, som dansk erhvervsliv allerede har etableret (rapportens s. 66). Også her handler det om nye organisationsformer, der kan sikre en bedre anvendelse af de erhvervspolitiske ressourcer (rapportens side 70-80).

Det menneskelige »fix

Selv om de to nye strukturøkonomiske bøger derfor har et ganske forskelligt udgangspunkt, kan de lede til stort set samme konklusion: Danmark er langsomt på vej ned i industrinationernes 2. division. De nulevende danskere og deres efterkommere kan ikke overlade ansvaret for en fortsat velstand til teknologiske fix leveret af markeds kræfterne og venlige sælgere fra udenlandske maskinfabrikker. Investeringer i uddannelse og nye organisationsformer er vejen frem til en bedre udnyttelse af de menneskelige og organisatoriske ressourcer, vi råder over. Det er næppe nogen ny erkendelse. Med hvis argumenterne for det menneskelige fix skal styrkes i den politiske debat, må

de til stadighed underbygges både empirisk og teoretisk. Her har de to nye rapporter fra danske »strukturøkonomer« leveret vigtige konkrete argumenter til de kommende års diskussioner om både erhvervs politik, uddannelses politik og arbejdsmarkedspolitik.

Per Kongshøj Madsen
Lektor, cand.polit.
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

Eugenia Kazamaki: »Firm Search, Sectoral Shifts, and Unemployment. Studies on Labor Market Adjustment in Sweden«

Stockholm, Swedish Institute for Social Research, 1991, 184 s., 155 S.Kr.

»The approach taken in this thesis is only one of many plausible ways to examine labor market adjustment«, skriver forfatteren med typisk svensk selvbevidst beskedenhed i indledningen til denne nye disputats om tilpasningsprocesser på arbejdsmarkedet.

Bogen rummer ikke de store teoretiske betragtninger om arbejdsmarked og samfundsøkonomi. Der findes ikke revolutionerende teorier eller visioner om fremtidens arbejdsmarkeder og arbejdsmarkedspolitik. Men der gives en grundig introduktion til en række nyere – overvejende amerikanske – teorier om sammenhænge mellem strukturelle skift på arbejdsmarkedet, virksomhedsadfærd og arbejdsløshed.

Bortset fra dette generelle udgangspunkt findes intet samlende teoriapparat. De fem hovedkapitler kan derfor læses som fem enkeltstående artikler, hvoraf de to rummer teoretiske videreudviklinger af modeller for korttidskontrakter og for virksomheders søgeadfærd efter arbejdere med høj produktivitet (kapitel 3 og 4). Kapitel 2 rapporterer resultaterne fra en omfattende empirisk undersøgelse baseret på svensk materiale af arbejdsløshedens variation over erhvervssektorer og regioner.

Endelig indeholder kapitel 5 og 6 eksempler på empirisk testning af to modeller for sammenhænge mellem ændringer i erhvervsstrukturen og arbejdsløshed. Begge modeller er baseret på den plausible tankegang, at hurtige forandringer i arbejdskraftsefterspørgselen mellem sektorer kan give anledning til strukturel arbejdsløshed. Forklaringen kan findes i almindelige »trægheder« i tilpasningen eller – mere raffineret – i adfærden hos de virksomheder, som henholdsvis afskediger og ansætter arbejdskraft. Pointen er her, at virksomheder, der indskrænker arbejdsstyrken, vil afskedige lavproduktive arbejdere, mens ansættende virksomheder – af samme grund – vil være tilbageholdende med at ansætte de arbejdere, som er blevet arbejdsløse i andre sektorer.

Så på mange måder er der tale om en meget svensk bog. Omhyggelig i detaljen. Velfungerende og sikker. Baseret på nyeste teknologi. Men uden de store designmæssige visioner. Nærmest som en Volvo. Nyttig læsning også for danske arbejdsmarkedsinteresserede, som både vil få et overblik over en del af den nyeste arbejdsmarkedsteoretiske litteratur og en række eksempler på empiriske analyser af det svenske arbejdsmarked.

Per Kongshøj Madsen
Lektor, cand.polit.
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet